

van grote delen van het land en door de ontwikkeling van steden. De meeste 'Rotterdamse dorpen' en Rotterdam ontstonden in deze eeuwen. Een groot deel van de ontginning, bedijking en afdamming werd voltooid. Bedijking en afdamming zetten zich voort in de tweede periode (1300-1500), wat leidde tot de vorming en reorganisatie van nieuwe, territoriaal-bestuurlijke structuren voor 'watermanagement'. Deze polders, maar ook nieuwe dorpen, kwamen tot stand onder invloed van stedelijke handelspolitiek en landsheerlijke bedijkingen. In de derde periode (1500-1700), met voortgaande economische groei, verandert het landschap verder door de indrukwekkende uitbreiding van bestaande steden, door turfwinning in de noordelijke dorpsregio en door indijking van buitendijkse aanwassen en eilanden in de rivieren in de zuidelijke dorpsregio. De vierde periode (1700-1850) is er in het algemeen een van inkrimping en stagnatie na eeuwen van economische groei. De uitgeputte en ondergelopen turfafgravinggebieden in de noordelijke dorpsregio werden toen gedeeltelijk drooggemaakt met behulp van windmolens; in de zuidelijke dorpsregio ging men door met de indijking van buitendijks land. In beide gebieden stond het gebruik van deze gronden voor landbouw en veeteelt centraal. De vijfde periode (1850-1960) staat in het teken van grote economische groei. Op de toenemende verstedelijking in de regio volgde een nieuwe infrastructuur. Uitgestrekte, nutteloze veenmeren in het noorden werden drooggelegd voor agrarische doeleinden, terwijl in het zuiden nog altijd buitendijks land werd toegevoegd aan het grondge-

bied. Ingrijpender voor het platteland en de dorpen was hier echter de aanleg van omvangrijke, stedelijke havenfaciliteiten. De zesde en laatste periode (1960 tot heden) laat een drastische herindeling van het eeuwenoude landschap zien. Voortdurende groei en grote welvaart leidden tot een omvangrijke toename van de bebouwde ruimte en veelomvattende en snelle veranderingen in schaal en functie, en daarmee tot een nieuw landschap.

Binnen dit kader van landschappelijke periodisering richt het dorpshistorisch onderzoeksproject zich ook op de demografische, economische, sociale, politieke en culturele aspecten van de Rotterdamse dorpen om daarmee verschillen en overeenkomsten bloot te leggen. Zo ontstaat een typologie of flexibel 'model' van de dorpen die nuttig kan zijn bij het definiëren of profileren van de dorpsregio. Het grote voordeel van deze aanpak is dat de gebruikelijke classificatie- of definitieproblemen, die voortkomen uit allerlei lokale en regionale uitzonderingen, hiermee kunnen worden voorkomen.¹³ Tot dusver is de combinatie van de benadering met periodisering en typologie werkbaar gebleken voor de analyse van het Rotterdamse dorpengebied. Hier licht ik enkele bevindingen van het dorpshistorisch onderzoeksproject nader toe, met nadruk op de vraag welke rol de 'Rotterdamse' dorpen speelden in de vorming van hun regio door de tijd. De momenteel beschikbare onderzoeksresultaten waarop het navolgende is gebaseerd, omvatten de eerste drie perioden van het einde van het eerste millennium tot het einde van de zeventiende eeuw (1000-1700).